

Türk Ailesinde Rollerin Değişmesine Neden Olan Unsurların Kritiği

Osman Özkul¹

Ahmet Küçük²

Özet

Bu çalışma, Türk aile yapısının dönüşümünü üç temel dinamik üzerinden eleştirel bir şekilde incelemektedir: Avrupa Birliği uyum sürecindeki yasal reformlar, İstanbul Sözleşmesi ve dijital iletişim teknolojilerinin yükselişi. Tarafsız bir bakış açısının aksine, bu çalışma, yasal değişikliklere karşı toplumsal direnç, toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları etrafındaki kamuoyu tartışmaları ve dijital platformların aile etkileşimleri üzerindeki ikircikli etkileri gibi tartışmalı yönleri vurgulamaktadır. Analiz, AB tarafından yönlendirilen yasal reformların eşitliği teşvik etmeyi amaçlamasına rağmen, etkilerinin sosyoekonomik ve bölgesel bağlamlarda farklılık gösterdiğini ve bazen kuşaklar arası ve kültürel gerilimleri şiddetlendirdiğini ortaya koymaktadır. İstanbul Sözleşmesi, kadınları koruma niyetlerine rağmen, kutuplaşmış tepkileri tetikleyerek hem erkeklerin hem de kadınların aile rollerine ilişkin algılarını karmaşık şekillerde yapılandırmıştır. Dijital iletişim teknolojileri, artan bağlantı fırsatlarının yanı sıra gizlilik zorlukları, kuşaklar arası çatışmalar ve yeni sosyal baskılar getirerek aile dinamiklerini daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu çalışma, yasal, kültürel ve teknolojik perspektifleri bütünleştirerek, çağdaş Türk aile yaşamını etkileyen çok yönlü ve bazen çelişkili süreçlere dair eleştirel bir anlayış sunmaktadır.

- 1 Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, oozkul@sakarya.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0418-7007
- 2 Dr.Öğr. Gör., Düzce Üniversitesi Hâkime Erciyes Yabancı Diller Yüksekokulu, ahmetkucuk@duzce.edu.tr, Orcid : 0009-0008-3532-4116

Giriş

Türkiye’de aile yapısı, tarihsel olarak geleneksel değerler, dini normlar ve devletin hukuki düzenlemeleri arasında şekillenmiştir. Osmanlı döneminden Cumhuriyet’e geçişle birlikte aile kurumu, modernleşme politikalarının odağında yer almış; medeni hukuk düzenlemeleriyle birlikte aile ilişkileri devletin pozitif hukuku aracılığıyla yeniden tanımlanmıştır. Bu travmayı, toplum kültürel genetik özellikleri ve yaşlı kuşakların derin bilgeliği sayesinde nisbeten daha az hasar ile atlatabilmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise, sanayileşmeye bağlı kentleşme, seküler içerikli eğitim sisteminin artması ve geçim zorluklarına neden olan ekonomik problemler nedeniyle kadınların iş gücüne katılımının artışı, aile yapısının ve aile rollerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Fakat bu değişimler de nisbeten tolere edilebilir derecede sınırlı kalmıştır. Ancak 21. yüzyılda Türk aile yapısı ve ailenin temelini oluşturan ana-baba ve çocukların rolleri, üç temel faktör tarafından derinden etkilenmiştir: Avrupa Birliği uyum sürecinde yapılan medeni hukuk reformları, İstanbul sözleşmesi metninin etkileri, dijitalleşme veya dijital medyanın aile içi iletişim üzerindeki etkileri. Bu makalede, söz konusu değişimlerin Türk aile yapısı ve rollerine yaptığı, yalnızca yapıcı etkilerini değil, aynı zamanda toplumsal çatışmalara, norm farklılıklarına ve kültürel gerilimlere yol açan yönleri de eleştirel bir perspektifle incelenmektedir.

Türk aile yapısındaki dönüşüm, hukuki reformlar, uluslararası sözleşmeler ve dijitalleşme gibi birbirini etkileyen üç temel dinamik tarafından şekillendirilmektedir. Ancak bu süreçler, her zaman tek yönlü ve homojen bir değişime neden olmamış; toplumsal direnç, kültürel norm farklılıkları ve teknolojiye adaptasyon problemleri gibi daha geniş çeşitliliğe sahip tartışma ve çatışma alanlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Aslında daha sağlıklı bir aile yapısına kavuşabilmek ve daha az çatışmalı problemlerle karşılaşmak için, bu konuların çok farklı boyutlarda ele alınması ve karar mekanizmalarının daha şeffaf ve uzun vadeli hedeflere ve perspektiflere dayandırılması gerekirdi. Şimdi girift ve aile yapısı üzerinde derin etkiler bırakmış olan bu tartışma alanlarının, en azından bundan sonraki süreçte, daha tutarlı ve verimli tartışmalar ve incelemelere dayandırılması gerekmektedir. Bunun ilk adımlarından birisi olan bu yılın Türkiye’de “aile yılı” olarak ilan edilmesi, sadece resmi ve politik bir icraat olmaksızın daha ileriye taşınmalıdır. Gerçekten toplumsal ve kültürel gerçekliklerle uyumlu çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Aşağıdaki alt başlıklarda bu amaca yönelik olarak, temel problem noktaları analiz ve kritik edilmeye çalışılmaktadır.

1. Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Medeni Hukuk Değişikliklerinin Aile Yapısına Etkisi

2000’li yılların başında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne aday ülke statüsünü kazanmasıyla birlikte, hukuk sisteminde köklü reformlar gerçekleştirilmiştir. 2001–2005 yılları arasında çıkarılan uyum paketleri, özellikle hukuk açısından kadın-erkek rollerinin değişmesi ve aile hukukunun Batılaştırılması açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. 2001 yılında kabul edilen yeni Türk Medeni Kanunu, aile içi rollerin yeniden tanımlanması konusunda, Türk tarihinde gerçekleşen en önemli yasal düzenlemelerden birisidir.

2000’li yılların başından itibaren Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığı konusunda, 20. yüzyılda olduğundan daha fazla biçimde hukuk sisteminde kapsamlı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Medeni Kanun başta olmak üzere yapılan reformlar, aile içi eşitliği sağlamak ve kadınların haklarını güvence altına almak amacını taşısa da Pratik uygulamalarda önemli kültürel problemler sınırlılıklar ve toplumsal dirençlerle karşılaşmıştır.

Mesela, 1926 tarihli Medeni Kanun’un bazı hükümleri, aile içinde erkeği “aile reisi” olarak tanımlarken; yeni kanun bu ifadeyi kaldırarak “eşitlik” ilkesini temel almıştır. Kanunla birlikte, evlilik birliği içinde karar alma süreçlerinde eşitlik sağlanmış; aile konutunun seçimi ve yönetimi artık ortak kararlara dayandırılmıştır. Bu değişiklik, kadınların aile içindeki konumunu güçlendirmiş ve geleneksel rollere dayalı yapının hukuki dayanaklarını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu durumun en önemli sonuçlarından birisi ise, kadın erkek çatışmalarının artması bununla ilgili olarak boşanma oranlarının ve kadın cinayetlerinin artması olmuştur.

2001 tarihli yeni Medeni Kanun, aile içi karar alma süreçlerinde eşitliği hedeflemiş, aile reisliği kavramını kaldırmıştır. Ancak bu hukuki değişikliklerin toplumun tüm kesimlerinde benimsenmesi aynı hızda gerçekleşmemiştir. Kırsal bölgelerde ve geleneksel aile yapısına sahip topluluklarda erkeklerin otoritesi ve kadının ev içindeki rolü hâlen güçlü bir norm olarak devam etmektedir.

Yeni medeni Kanun’la birlikte “edinilmiş mallara katılma rejimi” “yasal mal rejimi” olarak kabul edilmiştir. Bu düzenleme, evlilik süresince edinilen malların boşanma halinde eşit paylaşımını öngörmektedir. İlk bakışta bu değişmelerle kadınların ev içi emeği de ekonomik değer kazanmış ve boşanma durumunda kadınların ekonomik güvenliği güçlenmiştir (Acar ve Ayata, 2002). Ancak, bundan daha çok da kültürel gecikmenin bir tezahürü olarak ailedeki karı ve kocanın çatışma unsurlarını çoğaltmıştır. Ayrıca miras hukukunda yapılan değişikliklerle kız ve erkek çocuklar

arasındaki miras paylaşımı eşitlenmiştir. Edinilmiş mallara katılma rejimi ve velayet düzenlemeleri, ayrıca teorik olarak kadınların haklarını güvence altına almış, ekonomik eşitliği teşvik etmiştir. Ancak uygulamada, özellikle ekonomik kaynaklara erişimi sınırlı olan kadınlar, hukuki haklarını etkin biçimde kullanmakta güçlük yaşamıştır. Boşanma ve velayet davalarında mahkemelerin uygulamaları farklılık göstermiş, bu da değişikliklerin eşitlik hedefini sınırlamıştır.

Yeni düzenlemeler, boşanma süreçlerini daha sistematik hale getirmiş; özellikle kadına yönelik şiddet, zina, terk gibi boşanma sebeplerinde kadınların haklarını genişletmiştir. Çocukların velayeti konusunda da “çocuğun üstün yararı” ilkesi benimsenmiş; bu yaklaşım, annelerin velayet konusunda daha güçlü bir konuma gelmesine yol açmıştır (Bozkurt, 2012). Hukuki reformlar, hedef olarak Batılılaşma projesinin bir unsuru olan eşitlikçi aile modellerinin benimsenmesini teşvik ederken; pratik uygulamalarda geleneksel normlar ile reformlar arasında çatışmalara yol açmıştır. Bu hukuki reformlar, aile içinde kadınların ve erkeklerin rollerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Geleneksel kültüre bağlı olarak erkeğin koruyucu rolünün otorite figürü haline dönüşmesine bir tepki olarak gerçekleştirilen yeniliklerin hakim olduğu bu yeni aile yapısı, yerini eşitlikçi karar alma süreçlerine bırakması beklenmiştir. Ancak bu dönüşümün her kesimde eşit şekilde yaşandığını söylemek güçtür. Özellikle kırsal bölgelerde geleneksel uygulamalar güçlü biçimde varlığını sürdürürken, büyük şehirlerde yasal düzenlemeler aile ilişkilerine daha hızlı yansımıştır (Yüksel, 2015).

AB uyum sürecindeki reformlar, özellikle muhafazakâr Türk toplumu tarafından tartışmalara neden olmuştur. Kadın-erkek eşitliği iddiasını merkeze alan hukuki düzenlemeler, bazı gruplar tarafından aileyi zayıflatıcı ve geleneksel değerleri tehdit edici olarak şüphe ile karşılanmıştır (Arat, 2010). Ancak, bu şüphenin ne kadar haklı olduğu, geçen yıllar boyunca daha iyi anlaşılmaktadır. Ailede boşanma oranları artmakta, kadın cinayetlerinin önüne geçilememekte ve evlilik oranları gittikçe dramatik bir boyuta erişmiştir.

2. İstanbul Sözleşmesi Maddelerinin Kadın ve Erkek Tutumları Üzerindeki Etkisi

2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve Türkiye’nin ilk imzacısı olduğu “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair İstanbul Sözleşmesi”, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan kapsamlı bir uluslararası belge olarak takdim edilmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 2011’de imzalamış ve 2014 yılında yürürlüğe

koymuştur. Sözleşme, hem devletlere kadınlara yönelik şiddeti önleme konusunda yükümlülükler getirmiş hem de kadın ve erkeklerin aile içindeki rollerine ilişkin toplumsal algılarda çok önemli değişiklikler yapmıştır. Tarih boyunca, Türk toplumunun kültür, ahlak ve dini değerleri ile çatışan hukuki değişikliklerin en etkileyicilerinden birisi olduğu geçen uzun yıllar sonucunda fark edilmiştir.

Türk toplumuna İstanbul Sözleşmesi'nin temel amacı, kadınlara yönelik her türlü şiddeti önlemek, mağdurları korumak ve failleri cezalandırmak olarak yansıtılmaktadır. Buna göre, sözleşmede dört temel unsur öne çıkarılmaktadır: 1) Şiddetin önlenmesi, 2) Mağdurların korunması, 3) Suçluların kovuşturulması, 4) Bütüncül politika yaklaşımı. Ayrıca sözleşme, toplumsal cinsiyet kalıplarının değiştirilmesi gerektiğini vurgular (Bozkurt, 2014). Sözleşmenin kadınlar üzerindeki etkilerine bakılacak olursa, sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle kadınların haklarını arama kapasitesi teorik olarak güçlendiği varsayılmaktadır. Ayrıca, mağdurları koruma mekanizmaları, hukuki süreçlerde kadınların lehine değişiklikler ve farkındalık kampanyalarının da kadınlar arasında güven duygusunu vurgulanmaktadır.

Sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte kadınların aile içindeki konumuna ilişkin farkındalık artmıştır. Özellikle şiddete maruz kalan kadınların yasal mekanizmalara erişimi kolaylaşmış, ALO 183 hattı vb. gibi destek mekanizmaları yaygınlaştırılmıştır. Kadın örgütleri, sözleşmeyi kadınların kamusal ve özel alanlarda güçlenmesi açısından bir "hukuki kalkan" olarak değerlendirmiştir (Çavdar ve Yılmaz, 2019). Fakat sonuçlara bakıldığında, aynı iyimser ifadeleri kullanmak mümkün görülmemektedir. Özellikle, önceden erkekler lehine olan mahalle baskısının, şimdi kadınlar lehine dönüşmesini, kültürel ve psikolojik olarak özümseyememiş ve kabullenememiş erkekler, hukuki erke dayanarak cesaretle konuşan ve karar veren kadınlara karşı, fiziki güce ve cinayetlere yönelmiştir. Nitekim bu yönüyle erkekler üzerindeki algılar ve tepkiler sözleşmenin bazı erkekler tarafından "potansiyel fail varsayımı" oluşturduğu iddia edilmektedir. Tartışma ve çatışma süreçlerinde kadınların beyanlarının delil aranmaksızın esas alınması; boşanma ve velayet süreçlerinde, erkeklerin dezavantajlı duruma düştüğü algısı, erkeklerdeki şüpheyi, direnci ve tepkiyi artırmıştır. Sözleşmenin toplumsal etkisi yalnızca kadınlarla sınırlı kalmamıştır. Erkeklerin aile içindeki rollerine ilişkin algılarında da önemli değişimler gözlemlenmiştir. Bazı erkek grupları, sözleşmenin erkekleri "potansiyel fail" olarak gösterdiğini savunmuş; boşanma süreçlerinde velayet ve nafaka gibi konularda erkeklerin dezavantajlı duruma düştüğünü iddia etmiştir (Güneş ve Ayata, 2016). Bu nedenle bazı erkekler, aşırı tepkiler göstermekte kendilerini mazur görür hale gelmiştir. Toplumsal kutuplaşma ve medya

tartışmaları bakımından bu sözleşme, Türkiye’de toplumsal ve siyasal bir tartışma nesnesi haline gelmiştir. Muhafazakâr kesimler sözleşmenin aileyi ve geleneksel değerleri tehdit ettiğini savunurken; kadın hakları savunucuları sözleşmeyi koruma ve eşitlik aracı olarak görmektedir (Çavdar ve Yılmaz, 2019). Hatta siyasi bakımdan Türkiye’nin en çok oy alan iki siyasi partisi ve taraftarlarının bir çatışma alanına dönüşmüştür. Toplumsal algı ve kamusal tartışmalar açısından bakıldığında, sözleşmenin imzalanmasından sonraki yıllarda yapılan araştırmalar, toplumda sözleşmeye ilişkin bilgi düzeyinin sınırlı olmakla birlikte, kadınların büyük çoğunluğunun sözleşmenin varlığını olumlu değerlendirdiği iddia edilmektedir (TÜSİAD, 2019). Ancak bu görüşün ideolojik ve Batılılaşmacı bir paradigmaya dayandığı söylenebilir. Muhafazakâr kesimlerde, siyasi taraftarlık nedeniyle, uzun yıllar boyunca, başını kuma gömerek, gerçekleri görememiştir. Ancak son yıllarda, Batı karşıtlığı tartışmalarının yoğunlaşması ve dramatik sonuçların görülmeye başlanmasıyla, sözleşmenin aileyi zayıflattığı, hatta “dağıttığı” yönünde eleştiriler de gelişmeye başlamıştır. Daha çok Türk toplumunun muhafazakâr kesimlerinde sözleşmenin “aileyi zayıflattığı” yönünde güçlü eleştiriler gelişmiştir. Özellikle “toplumsal cinsiyet” kavramının bazı çevrelerde “geleneksel cinsiyet rollerini yok ettiği” yönünde algılanması, sözleşmenin meşruiyetini tartışmalı hale getirmiştir. 2021 yılında Türkiye’nin sözleşmeden Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilmesi, bu tartışmaların ne kadar derinleştiğini göstermektedir (Resmî Gazete, 2021).

Çekilme kararına rağmen sözleşmenin toplumsal etkileri tamamen ortadan kalkmamıştır. Yasal reformlar ve oluşturulan farkındalık, kadın-erkek ilişkilerinde daha eşitlikçi bir dilin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak uygulamada yaşanan aksaklıklar, özellikle kırsal bölgelerde ve düşük gelirli kesimlerde sözleşmenin etkisinin sınırlı kalmasına yol açmıştır (Kaya ve Ercan, 2022).

Aile içi roller açısından değerlendirildiğinde, İstanbul Sözleşmesi’nin aile yapısına etkisi hem hukuki hem de kültürel bakımdan değerlendirildiğinde iki yönlü olmuştur. Hukuki düzeyde, kadınların korunmasına yönelik mekanizmalar güçlendirilirken; beklenmedik şekilde kadın erkek çatışması kışkırtılmaktadır. Diğer taraftan kültürel düzeyde ise, toplumsal cinsiyet rollerinin Batı toplumunun kültürel kodlarına göre yeniden tanımlanması yapılarak, aktifkadın pasif erkek yaklaşımı teşvik edilmektedir. Böylece kadınlar ve erkekler tarafından geleneksel olarak benimsenen toplumsal rollerin yerine bu statüleri küçümseyip, dışlayan bir bakış açısına alan açılmaktadır. Böylece, kadının ekonomik özgürlüğü söylemi üzerine inşa edilen feminist mahalle baskısı sonucunda, annenin evden/çocuğundan mahrum bırakılması ve uzaklaştırılması tehlikesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Kadının aile içindeki

“anne” rolünün karşısına bir alternatif olarak konulan, “çalışan kadın” rolü, güçlü bir mahalle baskısı oluşturmaktadır. Kadınlara duygusal bir rüşvet olarak ise, bireysel özgürlüğünü kazanma vaat edilmektedir. Oysa esas hedef, geleneksel Türk toplumunda kendi ailesi için üreten kadını; başkaları için üreten ve tüketim toplumunun aktif bir üyesi haline getirmektir.

3. Dijital Mecralara Dayalı İletişim Araçlarının Aile Yapısına Etkisi

21. yüzyılda aile kurumunu etkileyen en güçlü dönüşüm dinamiklerinden biri de dijitalleşmedir. İnternetin yaygınlaşması, akıllı telefonların kullanımı ve sosyal medya platformlarının günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, aile içi iletişim biçimlerini kökten değiştirmiştir (Castells, 2008; TÜİK, 2023).

Dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması genel olarak dijitalleşme, Türk aile yapısını etkileyen en belirgin ve tartışmalı faktörlerden biridir. İnternet, akıllı telefonlar ve sosyal medya platformları, aile bireylerinin iletişim biçimlerini dönüştürmekte, mahremiyet ihlali, kuşaklar arası çatışmalar ve sosyal baskı gibi yeni riskler oluşturmaktadır). Aile bireyleri WhatsApp grupları, video görüşmeleri veya sosyal medya üzerinden haberleşmekte; özellikle şehirlerarası veya uluslararası göçle parçalanmış ailelerde dijital araçlar “birlikte olma” hissini güçlendirmektedir.

İletişim ve dayanışma bakımından dijital araçlar, aile bireylerinin mekânsal olarak ayrı olsalar bile etkileşimde kalmasını sağlamaktadır. Dijital iletişim araçları, aile bireylerinin mekânsal olarak ayrı olsalar bile etkileşimde kalmasını sağlamaktadır. Uzaktan eğitim, evden çalışma ve sosyal medya aracılığıyla yapılan iletişim, özellikle göçle parçalanmış ailelerde “birlikte olma” hissini güçlendirmektedir (Çetin ve Koçak, 2021). Ayrıca, çevrim içi platformlar ailelerin kriz durumlarında hızlı bilgi paylaşımı ve dayanışma mekanizmaları geliştirmesine imkân tanımaktadır. Ancak diğer taraftan sosyal medya ve diğer dijital platformlar, aile bireylerinin mahremiyet sınırlarını bulanıklaştırmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını paylaşması veya eşlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları, kıskançlık ve güven problemlerine yol açabilmektedir. Ayrıca, dijital araçlar, özellikle ergenler ve genç yetişkinler arasında aşırı kullanım veya bağımlılık risklerini artırmakta; ebeveynlerle kuşaklar arası çatışmalara sebep olabilmektedir. Toplumda dijitalleşmenin yaygınlaşması, ebeveynlik rollerinde de önemli değişikliklere sebep olmaktadır. Ebeveynler, çocuklarının dijital ortamlardaki etkinliklerini denetleme, yönlendirme ve koruma sorumluluğu taşımaktadır (Çetin, 2022).

Dijitalleşme, kuşaklar arası ilişkilerde uçurumun artmasına neden olmaktadır. Genç kuşaklar dijital araçlara daha hızlı adapte olurken, yaşlı kuşaklar çoğu zaman bu teknolojileri kullanmakta zorlanmakta, sınırlı düzeyde kullanmakta veya teknolojiye direnç göstermektedir. Bu durum, aile içi iletişimde kopukluklara sebep olmakta, aile içinde “dijital uçurum” oluşturabilmektedir. Kuşaklar arası dijital uçurum ve dijital adaptasyon farkları, aile içi iletişimde kopukluklar oluşturmakta, kuşaklar arası anlayış ve uyum problemlerini gündeme getirmekte ve kuşaklar arası çatışmalara sebep olmaktadır. Mesela bazı genç aile bireyleri özel hayatlarının belirli kısımlarını sosyal medya üzerinden paylaşarak kamusal alanda görünür hale getirmektedir. Bu durum, aile mahremiyetinin sınırlarını bulanıklaştırmakta ve zaman zaman aile içi çatışmalara yol açmaktadır.

Dijitalleşmenin aile yapısına etkisini çift yönlü olarak ele almak mümkündür. Bir yandan iletişimi kolaylaştırmakta, aile bağlarını güçlendirebilen araçlar sunmakta; diğer yandan bağımlılık, mahremiyet ihlali ve kuşaklar arası çatışma gibi yeni riskler oluşturmaktadır. Dijitalleşme, aile bireylerinin rollerini yalnızca iletişim düzeyinde değil, ekonomik ve sosyal düzeyde de yeniden tanımlamaktadır. Evden çalışma, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yeni tartışmaları gündeme getirmektedir.

Diğer yandan da dijitalleşme, ebeveynlerin çocuklarının dijital aktivitelerini denetleme ve yönlendirme sorumluluğunu artırmış, aile içi rol paylaşımında yeni çatışma alanları doğurmuştur. Dijitalleşme, ebeveynlik rollerini de yeniden şekillendirmektedir. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyadaki aktivitelerini denetleme, yönlendirme ve koruma sorumluluğu taşımaktadır. Bu durum, aile içi iş bölümünü ve karar alma süreçlerini etkilemekte, ebeveynler arasında yeni çatışma alanları yaratmaktadır. Öte yandan, dijital araçlar eğitim ve sosyal gelişim açısından fırsatlar sunmaktadır, bu da modern ebeveynliğin karmaşık ve çatışmalı bir yapısının varlığını ortaya koymaktadır (Çetin, 2022). Bu nedenle dijitalleşmenin etkilerini incelerken, aile içinde yol açtığı problemleri dikkate almak gerekir.

Son yıllarda Türkiye’de kadının iş gücüne katılım oranının artması, aile içi rollerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Geleneksel olarak kadının ev ve çocuk bakımıyla özdeşleştiği aile yapısı, ekonomik ve sosyal zorunluluklar nedeniyle değişime uğramaktadır. Kadınların çalışma hayatına aktif olarak katılması, aile gelirini artırmakta ve ekonomik bağımsızlık sağlamaktadır; ancak bu durum bazı yan etkiler de yapmaktadır. Özellikle küçük yaştaki çocukların günlük bakım ve ilgisinde azalma gözlemlenmektedir. Çalışan annelerin yoğun iş temposu, çocuklarla yeterli zaman geçirememelerine yol açmakta, bu durum çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde eksikliklere

neden olabilmektedir. Ayrıca, aile içi görev dağılımı hâlâ çoğunlukla kadın üzerinde yoğunlaşmakta, erkeklerin ev içi sorumlulukları sınırlı kalmaktadır. Bu durum, hem kadının üzerindeki bakım yükünü artırmakta hem de çocukların ihtiyaç duyduğu ilgi ve rehberliği eksik bırakmaktadır. Diğer yandan, teknoloji ve dijital iletişim araçları bazı dengelemeler sağlamaktadır; ebeveynler, iş yerinden kısa süreli iletişimle çocuklarıyla bağlantıda kalabilmektedir. Ancak bu, yüz yüze etkileşimin yerini tamamen dolduramamaktadır. Dolayısıyla, kadının iş hayatına katılımı ekonomik ve toplumsal açıdan olumlu bir adım olmakla birlikte, aile içi rollerin yeniden düzenlenmesi ve eşit görev paylaşımı sağlanmadığı sürece, çocukların yeterli ilgiyi görememesi gibi olumsuz sonuçlar devam etmektedir.

4. Sonuç

Türk aile yapısı, tarihsel olarak geleneksel değerlerin, dini normların ve devletin düzenleyici rolünün birleşimiyle şekillenmiş bir kurumdur. 21. yüzyılda ise Avrupa Birliği uyum süreci, İstanbul Sözleşmesi ve dijitalleşme, aile kurumunu dönüştüren üç temel dinamik olarak öne çıkmaktadır. Bu üç faktörün etkileşimi, aile yapısının homojen olmadığını, farklı toplumsal gruplarda farklı değer sistemlerinin bir arada var olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de yukarıda sayılan hukuki, siyasi ve teknolojik faktörlerin etkisiyle kadının iş gücüne katılımı son yıllarda önemli ölçüde artmıştır (TÜİK, 2023). Bu durum ekonomik bağımsızlık ve toplumsal statü açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir; ancak aile içi rollerin yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Geleneksel olarak ev ve çocuk bakımından sorumlu olan kadınlar, çalışma hayatının yoğun temposu nedeniyle çocuklarına ayırabilecekleri zamanı sınırlı hâle getirmektedir (Çağlar, 2019). Bu durum, özellikle küçük yaşta çocukların duygusal ve sosyal gelişimini etkileyebilmekte, aile içi etkileşimi azaltabilmektedir. Ayrıca, ev işlerinin ve çocuk bakımının hâlâ büyük ölçüde kadın üzerinde yoğunlaşması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmektedir. Dijital iletişim araçları, ebeveynlerin çocuklarıyla kısa süreli etkileşim kurmasına olanak sağlasa da yüz yüze etkileşimin yerini tam olarak dolduramamaktadır. Sonuç olarak, kadının iş hayatına katılımı ekonomik ve toplumsal açıdan olumlu bir adım olmakla birlikte, çocukların yeterli ilgiyi görmesi için aile içi sorumluluk paylaşımının yeniden düzenlenmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, erkeklerin ev içi rolü ve bakım sorumlulukları da eşit bir şekilde paylaşılmalıdır.

Türk aile yapısındaki dönüşüm, hukuki reformlar, İstanbul Sözleşmesi ve dijitalleşme tarafından şekillendirilmiştir. Ancak bu süreçler, toplumsal

direnç, kültürel normlar ve teknolojiye adaptasyon sorunları nedeniyle karmaşık ve çelişkili sonuçlar doğurmuştur. Aile yapısının geleceği, hukuki ve teknolojik reformların yanında kültürel farkındalık, eğitim ve toplumsal uzlaşma çabalarıyla şekillenecektir. Türkiye’de çeşitli faktörlerin etkisi ile aile içindeki ana-babanın rol değişimi, kadının ekonomik ve sosyal hayattaki konumunu güçlendirirken, çocukların gelişimi ve aile içi etkileşim açısından yeni stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İş ve aile hayatının dengelenmesi, erkeklerin sorumluluk paylaşımının kültürel yapı ile uyumlu bir biçimde yorumlanması ve toplumsal hassasiyetin yükseltilmesi, sağlıklı bir aile yapısı için kritik öneme sahiptir.

Kaynakça

- Acar, E., ve Ayata, A. G. (2002). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *Toplum ve Bilim*, 93, 7-29.
- Çağlar, A. (2019). Çalışan kadınlar ve çocuk bakımı: Türkiye örneği. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(1), 22-38.
- Bozkurt, V. (2012). Family structure and changing gender roles in Turkey. *Turkish Journal of Sociology*, 27(3), 45-68.
- BTK. (2022). Türkiye çocukların çevrim içi güvenlik raporu. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu.
- Castells, M. (2008). Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür: Ağ toplumunun yükselişi (1. cilt). (Çev. E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çavdar, G., ve Yılmaz, Z. (2019). Gender and the politics of Istanbul Convention in Turkey. *Gender and Politics Review*, 12(1), 23-45.
- Çetin, M. (2022). Dijital ebeveynlik pratikleri: Türkiye’de ailelerde yeni iletişim biçimleri. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 45-70.
- Çetin, M., ve Koçak, H. (2021). COVID-19 sürecinde aile içi iletişim: Dijital araçların rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(3), 951-970.
- Güneş-Ayata, A. (2016). Gender equality and family policies in Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, 14(4), 69-83. 12
- Kaya, A., ve Ercan, H. (2022). Gender, family, and policy shifts in Turkey after the Istanbul Convention withdrawal. *European Journal of Women’s Studies*, 29(4), 567-585.
- Resmî Gazete. (2021). 19 Mart 2021 tarihli ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı.
- TÜİK. (2023). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2023. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2023). İşgücü istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://www.tuik.gov.tr>
- TÜSİAD. (2019). İstanbul sözleşmesi’nin toplumsal algısı raporu. Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği.
- Yüksel, M. (2015). Hukuki reformların aile yapısına etkisi: Türkiye örneği. *Aile Sosyolojisi Dergisi*, 4(2), 113-139.